

NÁŠ DOMOV

Ročník 21 / 2004

Číslo 3/74

Príloha k 3.číslu ročníka 21/2004 Nášho domova

PRÍBEHY, KTORÉ PÍŠAL ŽIVOT

en, kto prežil a spomína 2. svetovú vojnu, najmä jej obaobie od polovice júla 1944 do polovice apríla 1945 vie, akými pohnutými dnami sme prešli. Striedali sa rôzne vojenské jednotky. Jedny prinášali nádej, druhé utrpenie: strach, požiare, smrť. Život vrhal človeka do takmer neriešiteľných situácií. Nevedel, aké postoje zaujať, aby prežil, zachoval si vlastnú tvár a česť. V nich sa formovalo jeho vedomie, túžby a neskoršie životné rozhodnutia.

Svoje pamäti na udalosti a vlastné osudy z obdobia SNP a vojny uvádza Dr. Milan Bušoš, CSc vo svojom článku. Sú doplnením tých, ktoré sme publikovali v 1. čísle Nášho domova v roku 2003.

SPOMIENKY NA VOJNOVÉ ROKY V LIPTOVE

tomto príspevku chcem opísať niektoré udalosti v čase povstania, ktoré sú neznáme, alebo neverne reprodukované a tradované. Líčením niektorých osobných zážitkov tiež chcem poukázať aké ťažké a chaotické, až tragické situácie boli riešené mladými neskúsenými účastníkmi boja za slobodu. Chcem tým prispieť k oslavám 60. výročia SNP, jedného z najvýznamnejších udalostí v dejinách slovenského národa.

Aj keď sa v približne 1000-ročnej histórii ubití a zotročení Slováci odvážili obetovať a povstať proti bezpráviu a krutému útlaku svojich pánov, majiteľov zeme a hradov, nemôžeme o týchto povstaniach hovoriť ako o povstaní slovenského národa.

Až po rozpade Rakúsko-Uhorska a založení Česko-Slovenskej republiky r. 1918 boli dané podmienky, v ktorých sa Slováci mohli politicky, kultúrne a hospodársky formovať ako národ.

Pred vypuknutím II. svetovej vojny tvorili už Slováci uvedomelý, konsolidovaný národ. Žili v štáte, Česko-slovenskej republike, ktorý bol v tom čase vysoko hodnotený a zaradený medzi popredné a pokrokové demokracie.

Tak ako bojovali Česi a Slováci v I. svetovej vojne za vznik Republiky v légiách v Rusku, Francii, tak aj v II. svetovej vojne bojovali za obnovenie Česko-slovenskej republiky v zahraničnej armáde gen. Ľ. Svobodu a ako príslušníci západných spojeneckých armád. Časť odboja prebiehala na území I. Slovenskej republiky. Po počiatočnom entuziazme z vlastného štátu sa čoskoro dostavilo vytriezvenie. V rádiu, kinožurnáloch, v nemeckej propagačnej tlači sa dozvedali o zverstvách, ukrutnostiach páchaných nacistami na obyvateľstve v Poľsku, Rusku, Juhoatlávií. Slovenskí vojaci prinášali z východného frontu hrôzostrašné správy. Na dovolenku z frontu na Smrekovicu prichádzali vo vlakoch ozdobených československými zástavami, obrazmi Beneša a Stalina. Tiež správy a dokumenty o hrôzach a masovom vyvražďovaní Židov a vojenských zajatcov v nemeckých koncentračných táboroch priamo hrozili Slovákov. Mnohí Slováci spozna-

li, keď sa r. 1942 rozšírili síce neúplné správy o konferencii vedúcich činiteľov, vodcov nacistickej ríše /tzv. Wannsee Konferencz/, že ide predovšetkým o zotročenie a vyhubenie, genocídu, Slovanov. Podstatná časť Slovákov sa dištancovala a začala sa organizovať do odboja proti nemeckému nacizmu.

Ako súčasť boja proti nacizmu boli s blížiacim sa frontom v jeho zázemí organizované partizánske oddiely aj na Slovensku. Prvý oddiel bol vysadený 25. júla 1944 v počte 11 partizánov: Rusov a Slovákov v obvode L.Osady. Pokojná obec sa tak stala strediskom udalostí, ktoré vošli do histórie kraja a obce, ale i do začiatku a priebehu SNP.

Moja rodina, horára Buroša, bývala na Hlaváci pri L.Osade.

Zavčasu ráno sme našli za horárňou zakrvavený padák. Celá rodina horúčkovite hľadala spojenie s parašutistami. K večeru sme našli 4 parašutistov na lúčkach za horárňou. Po počiatočnej nedôvere sme sa zvíťali. Boli to Rusi: Ljach, Popov, Zilbert /so zlomenou nohou a menším poranením/ a Slovák Brezík. Ja som sa hneď pridal k partizánom a stal sa členom skupiny, ktorá sa neskôr nazvala "Brigáda za slobodu Slovanov".

Za krátky čas, priletom ďalších parašutistov ako aj pridávaním sa občanov k partizánom sa skupiny rýchlo rozrastali. Koncom augusta bol štáb brigády /Voljenský, Veličko, Kalina, Brazík, Demko a asi 40 partizánov, väčšinou mladých/ umiestnený v Nemeckej Ľupči, v priestoroch tehelne môjho starého otca po matke, Ľudovíta Kráľa. Starý otec bol komunista, ale pritom dobrý priateľ vtedy už mrtveho Andreja Hlinku. Tehelňa stála bokom odčediny. Svojimi pajtami na sušenie tehál bola vhodným miestom na "ubytovanie".

V posledných dňoch augusta sa oddiel vypravil do Liptovského Sv. Mikuláša. Partizáni obsadili kasárne. Časť posádky sa pridala k povstalcovi. V Liptovskom Sv. Mikuláši boli zaistení asi 20 členovia Hlinkovej gardy, aj ich vodca, okresný veliteľ a môj ujo a krstný otec Ján Kráľ. Po obsadení Mikuláša sa časť partizánov vrátila do tehelne do Nemeckej Ľupče, ale aj s internovanými gardistami a asi s 30 dobre vyzbrojenými slovenskými vojakmi.

Na tehelni sa tak nachádzala rodina Kráľovcov /môj starý otec Ľudovít, jeho manželka - moja stará mama Eva, syn starého otca - môj ujo Michal, tiež partizán a jeho žena Cila a ich 5 malých detí/, asi 40 partizánov a ich štáb /Mekarov, Valjenský, Kalina, Demko a ďalší/ a si 30 slovenských, teraz už povstaleckých vojakov, ako aj asi 20 internovaných gardistov na čele s okresným veliteľom HG Jánom Kráľom, synovcom starého otca Ľudovíta Kráľa, môjho uja z 2. kolena a krstným otcom. Menovaní gardisti sa prakticky voľne pohybovali.

Diskusie, hádky, argumentácie v tomto kolektíve nemali konca-kraja. Varilo sa pre všetkých vo vojenskej kuchyni, jedlo sa na striedačku, lebo nebolo dost žalok a príborov. Spalo sa všeliako pod pajtami na sušenie tehál. Našťastie bolo pekné počasie. Avšak vo vzduchu stále visela otázka: čo s internovanými gardistami? Sem-tam bolo počuť mienku, hlavne z ruskej strany, likvidovať!

Z východu ustupujúca nemecká armáda obsadila začiatkom septembra Liptovský Hrádok, Liptovský Sv. Mikuláš. Pred Ružomberkom boli zastavení povstaleckou slovenskou armádou.

5. septembra vyrazili Nemci z Bešeňovej s okolo 50 vojakmi, podporovaní 3 vojenskými autami a jedným tankom proti N.Ľupči. Keď to partizáni zistili v štábe sa rozhodlo: proti ohromnej presile je obrana nemožná. Aby sa nedal Nemcom dôvod urobiť v Ľupči masaker a represálie, treba sa stiahnuť do doliny! Popri rieke Ľupčianka tak náhlivo ustupovalo asi 100 ľudí: vojaci, partizáni, gardisti a Židia. Za chvíľu bolo počuť hukot motorov áut a tanku, streľbu z guľometov a výbuchy granátov.

Pri tomto útoku zahynul partizán, syn starého otca a môj ujo Michal Kráľ. Asi po hodine nastalo ticho. Bolo vidieť, že po tomto prepade Nemci opúšťajú Ľupču smerom k Váhu.

Čo teraz? Po krátkej porade štáb rozhodol: mňa u-

stanovili za veliteľa stráže gardistov a prideli-
mi 4 "chlapcov" približne tak starých ako ja. Do-
stal som rozkaz vrátiť sa s gardistami späť na te-
helnu. Máme ich strážiť a rozhodnúť, čo s nimi. O-
statní sa pobrali ďalej hore dolinou. Ja s mojimi
"pomocníkmi" a gardistami + traja Židia nazad na
tehelnu. Pri pochode som si uvedomil, aké bremeno
mi ostalo na krku.

Na voze v tehelni ležal zastrelený partizán,
môj ujo Michal Král. Okolo neho smutný zhrbený
starý otec, jeho otec Ľudovít Král, stará mama, mat-
ka mŕtveho Eva, horko nariekajúca jeho žena Cila a
hlasno nariekajúcich 5 malých detí, ktoré zostali
sirotami. V rohu dvora stáli ustrnutí gardisti.

Keď som sa prebral z prvého šoku, ovládla ma
vlna neopísateľného smútku, zlosti a pomstyctivo-
sti. Krčovitý som zvieral v rukách plne nabitý ru-
ský automat PPS. Všetci zmeravení hrôzou čakali, čo
sa stane. Veď tí gardisti boli /ako kolaboranti s
nacistami/spoluzodpovední aj za túto tragédiu. Ne-
stalo mŕtve ticho, len deti hlasno a bolestivo na-
riekali. Prešla mnou vlna triašky, zaliel ma pot.
Spamätal som sa, sadol som si na klát na rúbanie
dreva a položil som automat na zem. Moji "pomocní-
ci" sa pohli. Môj ujo Ján Král, gardista, podišiel
najprv ku mne so sklonenou hlavou. Potom k starému
otcovi, jeho strýkovi. Obaja tiež ticho plakali.
Strpnutí gardisti sa pohli, jeden cez druhého ticho
rozprávali. Ja som sa tiež rozplakal, prikryl som
mŕtveho uja Michala Krála mojím kabátom. Mal nie-
koľko strelných rán a podrezaný krk. Mŕtveho som
odviezol do dediny, do márnice. Nevieam, či sa v ten
večer niekto dotkol jedla, nikto nespál. Všetci, i
ja, sme ďakovali Bohu, že sa táto tragická situácia
neskončila katastrofálnym masakrom.

Ráno bola porada. Účstní: starý otec, gardisti,
traja Židia a ja s mojím "mužstvom". Rozhodlo sa,
že gardisti budú voľní. Ešte v ten deň sa rozišli
domov. Po niektorých prišli aj ustarostené man-
želky. So slzami v očiach mi ďakovali. Židia osta-
li ďalej v tehelni.

Keď bol ujo pochovaný, asi za 3-4 dni, s mojím
mužstvom sme sa vybrali na cestu do Banskej By-
strice. Až vo Zvolene na hrade som našiel "svoj štáb".

Referoval som o udalostiach v Ľupči. Boli doja-
tí tragédiou Kráľoví rodiny. Schválili moje roz-
hodnutie pustiť gardistov domov.

Hovorili sme tiež o chaotickej situácii v Lip-
tove, o množstve rozutekaných bezradných partizá-
nov i vojakov. Po porade štábu 14.9.1944 som dostal
rozkaz /originál je u mňa/ byť veliteľom a or-
ganizátorom partizánskeho hnutia v Liptove. Podpi-
sal ho Voljanský, Makarov a Kalina.

Na dvore hradu som objavil Mika Končinského.
Na môj návrh bol určený za komisára oddielu. Ešte
mi bol pridelený ako rozviedčik jeden Čech /jeho
meno som zabudol/. Tak sme sa všetci traja vydali
nazad na cestu do Liptovského Sv. Mikuláša.

V Liptovskej Osade som sa zastavil u rodičov.
Plakali od radosti. Nevideli sme sa a nevedeli, čo
je so mnou 2-3 týždne. S radou "a dávaj si pozor!"
sme sa rozlúčili a šli ďalej.

Nad Liptovskou Lúžnou sme stretli skupinku vo-
jakov a partizánov. Boli dobre vyzbrojení, mali i
vojenskú kuchynu. Po prudkej debata, keď sme im
ukázali naše menovanie, sme sa vrátili do Železného.
Tam sme stretli horára Grossera. Poznal som ho
asi dva roky. Bola u neho umiestnená tajná vysie-
lačka. Ja som 1-2-krát týždenne, väčšinou v noci,
chodieval sám z Liptovskej Osady so správami, kto-
ré boli vysielané do Ruska a Londýna.

Po tom, keď sme zostali v Železnom, bol nám da-
ný k dispozícii jeden pavilón. Tam sídlil môj od-
diel, ktorý som nazval Železnô. Stal sa súčasťou
brigády "Za slobodu Slovanov". Oddiel sa rýchlo
rozrystal a dosiahol počet viac ako 100 ľudí.

Okolo 15. októbra 1944 som bol odvelený hlav-
ným štábom v Banskej Bystrici "pecifikovať" a u-
viest do poriadku jednu partizánsku skupinu. Táto

Dr. Milan Buroš /na obrázku prvý sprava/ so svojou
partizánskou skupinou

skupina, myslím že sa volala Felčar, operovala pod
Liptovskými hoľami v dedinách Bobrovec, Bobrovček,
Smrečany a okolie. Terorizovala celé územie. Kradla,
pila a robila hanbu celému SNP. S dvoma partizánmi
sme prešli v noci cez studený Váh pri Bešenovej. Usušili
sme sa a pokračovali sme smerom k Smrečanom. V Bob-
rovci nás starosta /myslím, že sa volal Staroň/ varo-
val, že sú to všetkého schopní zločinci. Večer sme sa
dostali k Smrečanom. Spali sme v senníku. Ráno Nemci
napadli Smrečany a rozohnali aj túto zločenskú skupi-
nu. Od ľudí sme dostali civilné obleky, takže sme sa s
Nemcami nedostali do styku.

V tom čase bolo už SNP potlačené. Stratil som kon-
takt a možnosti vrátiť sa k mojej pôvodnej skupine.
Prešiel som cez nemcké stráže do Liptovského Sv. Mi-
kuláša. Tam som sa ubytoval u tety. Hľadal som možnosť
dostať sa do Železného. Na ulici som sa len po tme u-
kázal. Veď, bolo nebezpečie, že ma niekto z gardistov
pozná. Ale predsa som sa len raz odvážil a jedného dna
som išiel k ujovi Jánovi Kráľovi, ktorý zas prevzal ú-
lohu veliteľa Hlinkovej gardy. Keď ma videl v hale do-
mu, skoro spadol z nôh. Uistil som ho, že ma nikto ne-
pozná na ceste k nemu. Ostal som ešte pár dní v Miku-
láši a bol denným hosťom vo vile u Kráľov. Ujo mal sí-
ce v diskusiách mnohé výhrady voči povstaniu, proti
Čechom, ale Nemcov odsudzoval za ich krutosť, masové
vraždy a protislovenskú politiku.

Jedného dňa, keď sme tvrdo diskutovali, prišli do
vily dvaja vysokí dôstojníci SS /myslím, že veliteľia
nemackej posádky v L.Mikuláši/. Ujo ostal kludný, pred-
stavil ma ako synovca, študenta medicíny. Nalievalo sa
víno, pila káva. Ja som mal na nohe priviazaný nabitý
pištoľ 7.65. Len som si pomyslel: ako ľahko by bolo
zbaviť sa ich. No o dôsledkoch pre našich ľudí som a-
ni pomyslieť nechcel!

Keď hostia odišli, znova sa hovorilo o udalostiach
v Ľupči. Prišli sme k mojej veci. Žiadal som od uja
zimné oblečenie, potraviny a peniaze pre partizánov.
Sľúbil, aj dodržal slovo. Partizáni v Demanovskej a
Jánskej doline dostali najmä dobré oblečenie.

Keď som sa v júni 1945 vrátil domov z Červenej armá-
dy /ku koncu som bol členom "časti osobovo naznačenia"
u 4. ukrajinského frontu/ som sa dozvedel, že ujo Ján
Kráľ je uväznený a má ťažkosti. Svojím svedectvom som
mu pomohol, bol vypustený a bolo mu dokonca dovolené i
s rodinou odísť do Austrálie.

Ešte pred Vianocami 1944 sa mi podarilo spojiť s
mojím pôvodným oddielom. Asi 20 ľudí, pod vedením Ma-
karenka a Křisteka, bolo usídlených v poľovníckej cha-
te pod Čiernym kameňom. Ale Vianoce som trávil s rodič-
mi v horárni. Prišiel pán farár Veverčák s koledou.
Stretol som kamarátov: Vinca Čunderlíka, Ondreja Maro-
ša, Oravca, Rajčana a pri potulkách Osadou sme stretli
aj "domobrancov" jednotky obnovennej slovenskej armády,
ktorí mali bojovať proti partizánom. Podarilo sa mi
prehovoriť por. Jána Flavinu, aby sa začiatkom januá-
ra pripojil k nám.

2-3 dni po vianočnom sviatku prišiel k otcovi do
horárna celý vzrušený poľesný Edmund Tóth a vraví:

"Jozef, zle je! Nejakí velitelia SS posádky sa hlásili, že by chceli prísť na poľovačku. To bol ako rozkaz! Ale nikto nechcel ísť s nimi." Predsa však /už nepamätám presne kto, ale myslím že Jano Chyla a 2-3 ďalší, čo bolo málo/ šli, tak som musel ísť aj ja. V jedno popoludnie /myslím na Štefana, prosím aby mi to niekto z účastníkov upresnil/ prišli dve vojenské autá na dvor poľoviska. Nastalo salutovanie, predstavovanie sa. Honeľníci a strelci sme sa pohli pešo pred Teplô. Ja som išiel medzi oboma SS-manmi, lebo som dosť dobre hovoril po nemecky. Aké myšlienky mi vírili hlavou, nikto si nevie ani predstaviť. Stačilo obrátiť nabitú pušku a obeja SS-mani mohli byť mŕtvi. Ale tak ako v Nemeckej Ľupči, predsa len zvíťazil zdravý rozum! Veď keby som bol týchto zastrelil, boli by Nemci z Ružomberka urobili trestnú výpravu a kto vie, koľko ľudí by boli povraždili a či by aj dedinu nepodpálili."

Keď som im na otázku, ako ju v Mikuláši povedal, že študujem medicínu, ihneď ma titulovali "her doktor". Keď sme došli k "Zasranej skalke" poľovník Toth nás zastavil. Ja som stál na ceste, obidvaja SS-mani na mojich stranách. Za chvíľu už bolo počuť krik a búchanie honeľníkov od Ramžovej. Dolu brehom zbehla jelenica a ja som ju zastrelil. Dodnes mi je tej jelenice ľúto a neodpustím si, že som to urobil.

Poľovačka sa skončila. Honeľníci i lovci sa zhromaždili na ceste. A potom prišli k slovu Nemci. Jelenica bola vystretá na ceste, niekoľko zelených vetví bolo na nu položené. Potom som si ja musel na jelenicu ľahnúť. Obidvaja Nemci nemočili do krvi jelenice vetvičky a mňa tým pošibali. Parádnejšiu situáciu nevymyslí ani autor hororových románov!

Po ceremónii sme sa pobrali do L.Osady. Nemci sa salutovaním rozlúčili. Mne bolo z celej situácie na zvracanie.

Kto vtedy vedel, že títo /pozn. redakcie: naozaj títo?/ Nemci zo štábu SS, ktorí držali desiatky Slovákov zavretých a mučených v ružomerskej sédríi, dajú rozkaz a týchto utýraných väzňov odvedú k Liskovej a ich postriaťajú ako divú zver! Zaslúžili si dvaja z nich moju "milosť"?

Medzi zastrelenými boli aj moji dvaja bratanci: Jožko a Marián Šušorany z Gombáša /Hubovej/. Jožko /16-ročný/ bol tiež jeden z honeľníkov tejto apokalyptickej poľovačky. Pozeral ako ma SS-mani oslavujú nad zastrelenou jelenicou.

Počas môjho pobytu v Mikuláši mi v jedno popoludnie ujo Ján Kráľ vraví: Príď poobede, príde na návštevu hlavný veliteľ HG Alexander Mach! Ja som bol celý napnutý, čo to bude. Asi o tretej poobede zazvonil zvonček. Vošiel Mach a dvaja spoločníci. Všetci v uniformách HG. Ja, ako krstný syn som bol tiež pri diskusii. Po pár pohároch vína sa rozvinula zaujímavá diskusia. Mach začal veľmi nadávať na Nemcov asi v tomto zmysle: títo Nemci nás zatiahli do tejto vojny. Preklínal celú situáciu: čo teraz robiť? Ako sa zachrániť? Všetci nadávali aj na Tisa a niektorých ďalších. Bola to absurdná situácia! K večeru sa rozlúčili. Potom sme s ujom ešte pár dní o tomto stretnutí diskutovali.

+ + +

Doslov: 24. apríla 2004 som mal interview v Suddeutsche Zeitungu, popradnom nemeckom denníku. Prišla aj reč o tom, že som bol partizán. Povedal som. Aj to doslova vytlačili. Uznali, že skutočnými vrahmi, ktorí vohnali svet do nezmyselnej vojny a spôsobili národom nesmierne utrpenie boli vlastne ich ľudia, nacisti, proti ktorým bolo namierené aj Slovenské národné povstanie.

Dr. Milan Buroš, CSc
účastník SNP, občan Osady.

**NEMÁ PRÁVO NA EXISTENCIU TEN NÁROD,
KTORÝ NEPOZNÁ A NEVÁŽI SI VLASTNÉ
DEJINY**

BOL SOM POVSTALECKÝM KAMELOTOM

Povstalecká tlač bola popri vysielaní Slovenského slovenského vysielateľa v Benskej Bystrici jednou z preferovaných zložiek taktiky SNP. Informovala o celom jeho priebehu a dianí. Pre celé povstalecké územie vychádzala komunistická PRAVDA, demokratický ČAS a ústredný orgán odboja BOJOVNÍK. Okrem toho vychádzalo množstvo regionálnych novín. Jednými z nich bol aj časopis VPRED, ktorý vydával Revolučný okresný národný výbor v Ružomberku. Jeho prvé čísla vyšli ako riadne noviny o 4 stranách formátu A3 tlačou v Ružomberku, ďalšie ako cyklostylované listy tlačené čiernou tlačou na valčekovom rozmnožovacom stroji s názvom NAJNOVŠIE ZPRÁVY ČASOPISU VPRED na 2 stranách formátu A4 v Liptovskej Osade. Vychádzali na základe správ z rozhlasu a ústrednej povstaleckej tlače. Ich vedúcim redaktorom, alebo vedúcou osobnosťou pravdepodobne bol predseda ONV, ktorý sídlil v L.Osade, Rudolf Strechaj.

Môj otec sa občas na R-ONV v L.Osade zastavil a R. Strechaj sa ho spýtal, či nemá nejakého chlapca, ktorý by roznášal noviny. Nuž, dal ma do jeho služieb. Skončil som 5. a začal navštevovať 6. triedu osadskej rím.-kat. ľudovej školy ako 12-ročný som mal dobré nohy, abysom pochodil celý rajom 6. taktickej skupiny, ktorej velil mjr. Miloš Vesel.

Dostal som balíček Pravdy, Času a Najnovších správ časopisu Vpred a predával som ich budovateľom obranných zariadení Za túrnou, pred Skalným, pod Sokolom, v Tiešnavách a niekedy /keď boli pokojnejšie frontové pomery/ som sa vybral aj do povstaleckých línií na Bielom Potoku. Mával som úspech a v podstate som predal všetky noviny.

Strechajovi sa nepáčilo, že nie som dosť hlučný a nevyvolávam ako to bežne robia dnešní kameloti: Najnovšie správy časopisu Vpred, Pravda, Čas! Kúpte si za korunu, po korune! Nuž čo, ani dnes nie som súci na vykrikovanie. Možno to bola i je moja osobná chyba!

Ja som zas nerozumel, prečo mi ide dobre na odbyt Pravda a Vpred a občas mi ostáva nepredaný Čas. A Čas nechcete? - pýtal som sa. Hej, dnes máme naozaj dobrý čas, netreba - hovorili. Počas SNP naozaj bývalo dobré počasie. Nepamätám na dážď. Iba v onen smutný deň, keď 28. októbra 1944 kráčali našou ulicou Nemci a pršalo. Keď som sa Strechaja pýtal prečo to je, len sa usmial a povedal: Ešte si mladý, chlapče, až vyrastieš, pochopíš! Neskôr som naozaj pochopil. Najmä po voľbách r. 1946, keď v Liptovskej Osade, Ľúžnej a Revúciach dostali komunisti najviac hlasov. Viem, dnes sa to "nenosí", ale tak to bolo. Boli to roky nádeje. A o dnoch, ktoré sme žili a ktoré žijeme si každý súdny človek vie vytvoriť vlastný názor. Nikomu netreba nič vnucovať.

Tlačí som ostal verný po celý život. Ako správca Osvetovej besedy v Hruštine a Mutnom som vydával miestne noviny ako učiteľ v Breze pre rodičov svojej triedy časopis SIEDMA B TRIEDA A RODINA. A oď roku 1969 nám známy časopis NÁŠ DOMOV. A ako malý 12-ročný chlapec ho donášam členom MO MS a záujemcom. Slovo má svoju silu a význam. Aspoň pre tých, ktorí mu chcú viac rozumieť ako fľaši piva, či pálenky. A tých je vždy, chvalabohu, viac. Nakoniec, prečo sa ľudia stretávajú, či nie pre slovo? A či v krčme neide o dobré slovo, ktorého samým domom nedostáva?

V 80. rokoch som odborne spracoval vydávanie a šírenie povstaleckej tlače pre zborník KNIHA vydávaný Matičou slovenskou v štúdiu Povstalecká tlač na Slovensku a v štúdiu Povstalecká tlač v oblasti 6. taktickej skupiny a jej rozširovanie, ako aj kapitolu o povstaleckej tlači pre kroniku obce.

V archíve MO MS máme uložené všetky výtlačky časopisu Vpred z ružomerských vydaní. Cyklostylované Najnovšie správy časopisu Vpred sa nám v Liptovskej Osade

nepodarilo získať. Všetky sa stratili. Máme ale všetky výtlačky povstaleckého Bojovníka. V archíve Slovenskej národnej knižnice MS je uložená povstalecká Pravda a Čas, do ktorých môže záujemca kedykoľvek náhliadnuť.

Doc.Dr.Emil Šípka, CSc

RÔZNE NÁZORY NA SLOVENSKE NÁRODNE POVSTANIE

N

a všetky udalosti našej histórie sú spravidla dva názory: jeden ich hodnotí kladne, druhý záporne. Príčinou rozdielnych pohľadov je, že sa na udalosti dívame s odstupom času, z dnešného hľadiska. Ak chceme byť v hodnotení úplne spravodliví, musíme sa v duchu vrátiť do minulosti, zvážiť okolnosti za ktorých sa udalosti stali a podľa nich ich posudzovať. Pri tom si musíme uvedomiť, že sme nič nevedeli a ani nevieme o tom, čo sa malo stať, resp. ako veci dopadli. Nesmieme byť v zajatí názorov dneška.

Tak je to aj so Slovenským národným povstaním. Pýtajme sa sami seba: ako by sme konali, keby sme boli v roku 1943-44?

Tí, čo dnes negatívne hodnotia SNP, hodnotia ho často z dnešného hľadiska. Kto ho hodnotí pozitívne, zamlčuje chyby, ktorých sa organizátori dopustili. Pravda je asi niekde uprostred. V každom prípade organizátori odsúdili nemecký nacizmus a rozhodli sa proti nemu vystúpiť a urýchlili koniec 2. svetovej vojny.

+ + +

Našou úlohou bolo v týchto článkoch povedať, čím ich autori žili, ako vnímali čas a okolnosti v ktorých sa rozhodovali.

+ + +

Aj my dnes rozhodujeme a konáme vo veciach. Konáme vždy múdro a tak, aby sme na naše skutky v budúcnosti neodplatili? Neodsúdime zajtra sami seba za svoje dnešné rozhodnutia? Keby sme vedeli, ako bude zajtra, rozhodli by sme sa podľa zajtrajších kritérií. Vieme až tak predvídať? Žijeme dnes a myslíme si, že konáme správne. Aspoň usilujme o to, aby sme sa nemuseli zajtra pred sebou červenat za zlé rozhodnutia!

Redakcia

Mária Ďuričková:

ROZHOVOR

Kolko som mal vtedy, mama?

Poľ roka iba? Aká smola!

Nech je to dneska, idem za otcom
i ja k jednotke Žižka-Pola.

Čo myslíš, hádam by ma vzal?

A čo mal otec: samopal,
guľomet, a či iba pušku?

A žiaci ako? Škola bola?

Veď povedz!

Škola? Áno bola,
celý náš národ skladal skúšku,
aj naše hory, doliny ...

Zložili sme ju slávne, mama,
môj otec medzi prvými!

Hrdý som, ani nepochopíš,
na núšho tatka chrabrého.
Veď neplač, mama, ty hneď kropíš ...
Ja ťa mám rád aj za neho!

Ján Kostro:

MŔTVI SA NEVRÁTIA

Mŕtvi sa nevrátia. Kto sčíta čísla strát?
Mŕtvi sa nevrátia, lež umučených rad
ovynie planétu a ešte mnohý spáč
zo sna sa vydesí na srdcovici plač.

Zavrime knihu hrôz, ten strašidlový snár!
Slniečko, polievaj! Raň, oplákni si tvár!
Bola to skutočnosť, či iba hrozný sen?
Bola to skutočnosť jak najhroznejší sen.

VIETE, ŽE ...

- ... prvá partizánska skupina zhozená na Slovensko mala byť vysadená na Ploskú vo Veľkej Fatre nad L.Revúcami? Listadlo letelo z Kyjeva smerom na Poprad, preletelo Váh, vrch Salatín a smerovalo k Ploskej. Pre hustú hmlu sa pilotovi ťažko orientovalo a dal pokyn na predčasný zoskok - na Liptovskú Osadu. Partizánska skupina sa stala základom brigády gen. M.R.Štefánika.
- ... po prvej partizánskej skupine bola 7. augusta zhozená na Prašivej skupina L.Bielika, ktorá tvorila jadro brigády Jánošík?
- ... o deň na to, 8. augusta prišla partizánska skupina Sečanského a Šagáta, ktorá vytvorila brigádu kpt. Nálepku a organizovaná skupina A.Jegorova?
- ... veliteľom obranného frontového úseku na Bielom Potoku /s veliteľstvom v Liptovskej Osade/ bol mjr. Miloš Veselý?
- ... hlavný útok na Liptovskú Osadu /s ďalej na juh/ začali Nemci elitnou SS brigádou Dirlenwängera za silnej delostreleckej paľby 27. októbra 1944 ráno?
- ... v kronike obce Liptovská Osada je úplný zoznam občanov Liptovskej Osady, ktorí boli vojakmi povstaleckej armády /o počte 62/ a partizánmi v rôznych brigádach /o počte 32/?

